

תוכנית לימוד לסמיכה לרבנות ללא היתר הוראה

”מורנו” להחזיר עטרה ליושנה

סמיכה לרבנות ללא היתר הוראה

Dedicated in honor of

Jacqueline and Chaim Maltz

by their loving children Michael and Rivka Reena Maltz

מכון גבוה
ללימודי היהדות
ירושלים

The Laws of Bishul (Shiur 9) Mixing Hot and Cold Water

Shiur 21

The last few units have explored the Halakhic distinctions between *kli rishon* and *kli sheni*.

In the previous unit, we analyzed how this applies to food that cooks more easily. In this unit, we will discuss how these distinctions and rules apply to water.

Presumably, when it comes to water, only one simple question should be relevant – does mixing the water heat the cold water to a certain temperature (ייד סולדת), or not? Since the only effect that heating has on water is its temperature, one might assume this would be the only relevant criteria.

We are in for a surprise. Halakha is not quite that simple.

Be warned: this is possibly the most complex unit out of all of Hilchot Shabbat. Through this complexity, however, we will be rewarded with a deeper understanding of *kli rishon* and *kli sheni*.

Mixing hot and cold water – The Gemara

In previous units, we discussed that there is a dispute regarding the halakhic distinction between *kli rishon* and *kli sheni*: is the distinction based on physical reality, or is it based on a *d'Rabbanan* decree? Later on we learned about *kalei bishul*, food that cooks more easily, so that using a *kli sheni* might be problematic. The existence of *kalei bishul* complicates matters and blurs distinctions that initially seemed clear cut.

Delving into a discussion about mixing water will first complicate, and then clarify, these halakhic distinctions.

The Mishna states:

משנה מסכת שבת פרק ג משנה ה

המיחם שפינהו - לא יתן לתוכו צונן בשביל שיחמו, אבל נותן הוא לתוכו, או לתוך הכוס, כדי להפשירן

The urn (or kettle) was cleared. There are two ways of interpreting this statement:

1. The urn itself was taken off the heat.
2. The contents of the urn were emptied.

Abaye reads the Gemara like the first interpretation:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף מא עמוד ב

אמר אביי : הכי קאמר : המיחם שפינהו ויש בו מים חמין - לא יתן לתוכו מים מועטין בשביל שיחומו, אבל נותן לתוכו מים מרובים כדי להפשירן

רש"י מסכת שבת דף מא עמוד ב

שפינהו לעצמו מעל האור

חברותא שבת דף מא עמוד ב

המיחם שפינהו מעל האש, ויש בו הרבה מים חמים שהיד סולדת בהם, לא יתן לתוכו מעט מים צוננים, בשביל שיחומו [מפני שיכולים להתחמם], שמה יתבשלו במיחם, אבל נותן לתוכו (של המיחם) מים צוננים בכמות מרובה מהחמין, כדי להפשירן (והתוצאה תהיה, הרבה מים פושרים)

After some of the water was taken out and there is still boiling water left, one may not add water in order to boil the added water, but one may add water in order to cool off the boiling contents.

Adding cold water to the hot water will ultimately result in cooler water, but presumably, as the waters meet, the temperature of the cold water will be significantly raised. A short while after cold water is added and the waters settle, the outcome will result in lukewarm water. But Abaye does not seem to be concerned about the moment when the waters meet and the cold water is warmed beyond *יד סולדת* as long as (1) this happens quickly and (2) the person's intentions are for the water to become lukewarm.

Some Rishonim explain that the pouring itself must be done in a way that will prevent the cold water reaching *yad soledet*.

ספר יראים סימן רעד [דפוס ישן - קב]

נותן הוא לתוכו מים מרובים כדי להפשירם – פירוש – מים מרובים בבת אחת שקודם שיתערב קילוח ראשון להתחמם יביא עליו קילוח שני

The Yere'im states that a sufficient amount of cold water must be added at once to prevent any cold water reaching *yad soledet* before the total amount of water cools down. Chayey Adam, Mishna Berura and SSK all follow this ruling.

- ❖ **הרחבות:** why is it permissible to add cold water to a *kli rishon* when the cold water is heated to a high temperature upon contact?

What about *kli sheni*?

תלמוד בבלי מסכת שבת דף מב עמוד א

תנו רבנן: נותן אדם חמין לתוך הצונן, ולא הצונן לתוך החמין, דברי בית שמאי.

ובית הלל אומרים: בין חמין לתוך הצונן, ובין צונן לתוך החמין מותר.

במה דברים אמורים - בכוס, אבל באמבטי - חמין לתוך הצונן. ולא צונן לתוך החמין.

ורבי שמעון בן מנסיא אוסר.

אמר רב נחמן: הלכה כרבי שמעון בן מנסיא.

סבר רב יוסף למימר: ספל הרי הוא כאמבטי. אמר ליה אבבי, תני רבי חייא: ספל אינו כאמבטי.

ולמאי דסליק אדעתא מעיקרא דספל הרי הוא כאמבטי, ואמר רב נחמן: הלכה כרבי שמעון בן מנסיא, אלא בשבת רחיצה בחמין ליכא?¹

מי סברת רבי שמעון אסיפא קאי? ארישא קאי: ובית הלל מתירין בין חמין לתוך צונן, ובין צונן לתוך החמין, ורבי שמעון בן מנסיא אוסר צונן לתוך חמין. - לימא רבי שמעון בן מנסיא דאמר כבית שמאי! - הכי קאמר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה.

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: חזינא ליה לרבא דלא קפיד אמנא, מדתני רבי חייא: מערה אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים, בין חמין לתוך צונן, בין צונן לתוך חמין

This short Gemara has several twists and can be interpreted in various ways, as we will see in the Rishonim.

We will now follow the stages in the Gemara and identify the issues that will later be discussed and argued by the Rishonim:

נותן אדם חמין לתוך הצונן, ולא הצונן לתוך החמין, דברי בית שמאי

Beit Shammai allow pouring from hot to cold, but not vice versa.

What vessel is the hot water in? If it is *kli rishon*, that would mean that Beit Shammai allow pouring from *kli rishon* onto other water. Does this imply that they would disagree with the previous Mishna and Abaye's interpretation? Or are they saying that one may not heat the cold water in a *kli rishon*, but one may heat it by pouring water from *kli rishon* onto it?

ובית הלל אומרים: בין חמין לתוך הצונן, ובין צונן לתוך החמין מותר.

במה דברים אמורים - בכוס, אבל באמבטי - חמין לתוך הצונן. ולא צונן לתוך החמין.

¹ Indeed, Chazal prohibit washing on Shabbat. The relevant *הבזק* will be mentioned below. The Gemara's question is: how was washing technically possible (washing was allowed before Chazal's decree – presumably, the difficulty of washing on Shabbat without violating halakha resulted in this decree).

Beit Hillel accept Beit Shammai's prohibition regarding a "tub," but not a "cup." They say that one may not only pour from the cup, but also add to it.

The only distinction we are currently aware of is between *kli rishon* and *sheni*. Is the tub *kli rishon* and the cup *kli sheni*? That would be surprising, as it would imply that Beit Shammai do not differentiate between *kli rishon* and *sheni* in this context. That would mean that they allow pouring boiling water from *kli rishon* onto cold water, but prohibit adding cold water to *kli sheni*!

It seems that we must find other distinctions between the tub and the cup.

ורבי שמעון בן מנסיא אוסר.

Rabbi Shimon ben Menasia (Henceforth – RSB"M) *prohibits*. It is unclear what he is prohibiting here. Rav Nachman rules like him. How does this affect actual halakha?

At this point the Gemara assumes that there are three opinions:

1. Beit Shammai: boiling water may be poured onto cold water, and not vice versa, be it in the tub or the bath.
2. Beit Hillel: Beit Shammai are correct when it comes to tubs. For a cup we may be more lenient, and either way is allowed.
3. RSB"M prohibits, implying that he is more stringent. Pouring the boiling water onto cold water is prohibited as well.

If so, according to RSB"M we may never add hot water to cold or vice versa. So how did people shower on Shabbat? Because of this problem, the Gemara understands that RSB"M was explaining the argument Beit Hillel and Beit Shammai were having. In fact, he says that they were not arguing at all, and that Beit Hillel accepted Beit Shammai's position.

(This, of course, will further complicate Rav Nachman's ruling – does it follow the original interpretation of RSB"M, or the latter? This is beside the more basic question – do we follow Rav Nachman?)

After this complicated sequence, the Gemara then tells us that Amora'im were generally not attentive about what vessel they were using. How does this affect the entire *sugya*?

Let us see how the Rishonim resolved these questions.

1. Tosafot

Beit Shammai differentiate between pouring and adding, without specifying a vessel. Tosafot deduce:

תוספות מסכת שבת דף מב עמוד א ד"ה 'נותן אדם'

נותן אדם חמין לתוך צונן - אפילו בכלי ראשון, דחמין לתוך צונן אינו מבשל ... "ולא צונן לתוך חמין" – אפילו בכלי שני, דגזרי בית שמאי כלי שני אטו כלי ראשון. ובית הלל דפליגי ושרו צונן לתוך חמין, היינו דוקא בכלי שני, כדקתני – במה דברים אמורים – בכוס, משמע דבכלי ראשון מודו בית הלל

Earlier we asked – why would Beit Shammai be more lenient about pouring boiling water from *kli rishon* onto cold water than adding cold water to *kli sheni*?

Tosafot answer: indeed, pouring the water heats the water more. But there is a *gezera* that forbids adding water to a vessel that contains boiling water - in order to prevent adding cold water to *kli rishon*.

This *gezera* is unique, and applies only to water. It seems that with food (including liquids like sauce and soup), people generally recognize the difference between *kli rishon* and *sheni*. Water, however, is more easily confused. For this reason, Beit Shammai categorically prohibit adding cold water to hot, and only permit adding hot water to cold.

Can we categorically permit adding hot water to cold, even if the outcome is actually hot?

אומר ר"ת דחמין לתוך צונן משמע שהצונן של מטה מרובים שדרך ליתן המועט במרובה ולכך אין מבשלים החמין המועטים כלל לפי שמתערבין בצונן המרובין ומתבטל חמימותן ולא צונן לתוך חמין שהחמין של מטה מרובין ומתערבין בהן הצונן המועטין ומתבשלין

Rabbenu Tam says that the Beraita assumes that "adding" water implies that there is more water in the bottom vessel than in the top (taking for granted that most people would automatically assume that "adding water" implies adding the smaller amount of water to the larger amount). Therefore, the Beraita assumes that adding hot water to cold water will result in lukewarm water, whereas adding cold water to hot will cook the cold water.

We can deduce several important things from this, according to Tosafot's opinion –

- a. According to Tosafot, The outcome is a deciding factor. The Beraita seems to imply that the way in which the water is added is the deciding factor, but Rabbenu Tam says that this is not the case. If the outcome is lukewarm water, then adding the water is allowed. If the expected outcome is that adding the water will result in water hotter than *yad soledet*, then it is prohibited. Rabbenu Tam rejects the categorical distinction between adding hot or cold water. That was just a way of describing the expected outcome.
- b. According to Tosafot, While the final temperature of the water is the deciding factor, Beit Shammai holds that it is categorically prohibited (even with *kli sheni*) to pour cold water into hot, and Rabbenu Tam seems to concur, despite the fact that pouring into *kli sheni* might even result in a cooler temperature than *irui kli rishon*.
- c. Rabbenu Tam is focused on the outcome and is not concerned with the fact that upon impact, the first layer of water presumably reaches *yad soledet* before cooling down (see more about this in the הרחבות).

- ❖ **הרחבות** Why does Tosafot hold that one may pour a *kli rishon* onto cold water, even though the outer layer of cold water will reach *yad soledet* before cooling down?

How do Tosafot explain Beit Hillel's distinction between a tub and a cup?

תוספות מסכת שבת דף מב עמוד א ד"ה 'אבל באמבטי'

נראה דהאי אמבטי איירי כגון שהוא כלי שני ... מדקאמר 'ספל אינו כאמבטי', והאי ספל על כרחך כלי שני, ... ועוד, דאי באמבטי שהוא כלי ראשון איירי, לא הוה ליה למינקט 'אמבטי', אלא 'מיחס', שהוא לשתיה, דומיא דכוס. ומדנקט 'אמבטי' משמע דבכלי שני איירי

They are both *kli sheni*! If so, what is the difference?

ואתא לפלוגי בכלי שני בין כוס, שהוא לשתיה, לאמבטי, לפי שחמין הרבה, ואיכא למיגזר דהרואה אותן חמין כל כך סבור דכלי ראשון הוא

According to Tosafot, Beit Shammai say that there is a *gezera*, prohibiting adding cold water to hot, because people cannot differentiate whether water is *kli rishon* or *sheni*. Beit Hillel concede this point regarding the kind of *kli sheni* that is so hot that people would understandably mistake it for a *kli rishon*. For example, people generally take more care to ensure that water for bathing is initially hot enough, more so than water boiled for drinking.

Now we can return to RSB" M's opinion –

If he only means that Beit Hillel accepted Beit Shammai's *gezera*, this means that Beit Hillel accept that there should be a *gezera* prohibiting adding water to any *kli sheni* (for bathing or otherwise) that seems hot enough to be mistaken for a *kli rishon*.

The other option (that the Gemara seems to reject) is that the *gezera* regarding water for bathing is so extensive that it prohibits adding any water for bathing to cold water, thus prompting the Gemara's question – how was bathing ever possible on Shabbat?

Tosafot conclude with stating their Halakhic position -

למאי דמסקינן ד'ספל אינו כאמבטי', קאי אסיפא, בכוס, וסבר שפיר ר"ש בן מנסיא כבית הלל, דאפילו צונן לתוך חמין מותר, ואתיא מתניתין דשריא לתוך הכוס אליבא דהלכתא, דהלכה כר"ש בן מנסיא

Tosafot conclude:

Adding water from or to *kli rishon* may be permitted, depending on whether the outcome will be hot or lukewarm.

One may add to, and pour from, a *kli sheni* regardless of the outcome, with the exception of *kli sheni* containing water that was boiled for bathing. In that case, there is a *gezera* prohibiting pouring from or adding to that water, even if it is *kli sheni*.

2. The Rashba's Position

The Rashba explains the Gemara similarly to Tosafot. He disagrees mainly with the contention that the final product is the deciding factor.

חידושי הרשב"א מסכת שבת דף מב עמוד א

נראה דכלים אלו בין כוס בין אמבטי וספל כולן כלי שני הם ... והכא הכי פירושה – נותן אדם חמין, כל שהוא, לתוך הצונן, לפי שהן מתקררין בעירוין ... אבל צונן לתוך חמין אסור, משום דגזור בית שמאי כלי שני אטו כלי ראשון, הואיל ואפשר דאתי בכלי ראשון לידי איסורא דאורייתא דכלי ראשון מבשל ... ובית הלל מתירין אפילו בצונן לתוך חמין דכלי שני אינו מבשל ... אבל באמבטי שעומדין לרחיצת אדם מחממן הרבה והלכך צונן לתוך חמין אסור לעולם, שאי אפשר לבא לידי הפשר, אלא לידי ביטול

The Rashba agrees that the cup and tub are both *kli sheni*; Beit Shammai say there is a *gezera* prohibiting adding water to *kli sheni*; but not about pouring from *kli rishon*. Beit Hillel accept the *gezera* in the case of water that was heated for bathing.

The Rashba disagrees about the outcome being the deciding factor –

ובתוספות פירשו שדרך המערה שנותן המועט לתוך המרובה והלכך חמין מועטין לתוך צונן מרובין אין בהם כח לבשל אבל צוננין מועטין לתוך חמין מרובין מתבשלין, וגם זה אינו מחוור בעיני, דהכא סתמא קתני, לא שנא מרובין ולא שנא מועטין, ולתוך הכוס, ואפילו לתוך מיחם, רגילות הוא לתת צונן הרבה כדי להפשיר מפני שהן עשוין לשתייה ואין אדם שותה חמין גמורין אלא פושרין, והוה ליה למיתני הכא 'צונן לתוך חמין כדי שיחמו אסור, וכדי להפשירן מותר', וכדנתי במתניתין

If the distinction between pouring from and adding to the hot water urn depends on the outcome, the Beraita would have been phrased similarly to the Mishnah! The different phrasing must mean that neither the amounts of water, nor the outcome, nor the direction of pouring, is relevant.

But the Rashba needs to explain – how can it be that the outcome is irrelevant?

אפילו תימצא לומר בעלמא דעירווי דכלי ראשון ככלי ראשון, הני מילי כגון שמערה על גבי תבלין וכיוצא בהן שאין החמין מתערבין בתוכן אלא מכין עליהם בקילוחן ומבשלין, אבל מים במים הן מתערבין ממש בתוך הצונן ואין בהן כח לבשל, אדרבה כל שהן נופלין הן מצטננין וכל שכן הכא בכוס שהוא כלי שני שאינו מבשל

The Rashba claims that there is a difference between pouring boiling water on solids, which cooks the solid food, and pouring it on water, which does not cook the other water, but blends with it.

Is this true? Doesn't our experience tell us that the cold water becomes warmer when mixed with hot water?

The Rashba could claim that he means this as a Halakhic construct, defining cooking based on the categories of *kli rishon* and *kli sheni*. But he rejects that option –

חידושי הרשב"א מסכת שבת דף מ עמוד ב

מה לי ראשון מה לי שני, כל מקום שהוא מתבשל אסור, דלא אמרו כלי ראשון וכלי שני אלא מפני שזה מבשל וזה אינו מבשל, ותנינן (לקמן קמ"ה ב') כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח הישן וקולייס האיספנין שהדחתן זהו גמר מלאכתן, אלמא כל שהוא מתבשל, בין בכלי ראשון בין בכלי שני ואפילו בהדחה בעלמא חייב

In that case, the Rashba must be based on actual thermodynamics, and not a Halakhic construct. How does he defend the notion that the water does not heat the other water to *yad soledet*?

ואפילו היו מים שהיד סולדת בהן לאחר שנתערבו צונן לתוכן, אינו מחמת הצונן שיש בו להיות יד סולדת, אלא מחמת הראשונים שלא נצטננו

The Rashba gives a thermodynamic argument! He says that indeed, once the water mixes, it seems like it has reached an equilibrium, a certain temperature that is lower than the hot water and higher than the cold. This, he says, is an illusion. What we feel is both the hot and the cold mixed well, giving us the impression that they are of a uniform temperature, when in fact the boiling water does not heat the cold water to *yad soledet*. He develops the argument elsewhere.

We cannot refute the Rashba's claim from simple experience, since he convincingly explains how our experience is based on an illusion. But GRSZ suggests a different experiment to refute his claim –

שמירת שבת כהלכתה פרק א הערה קנד

ושמעתי מהגרש"ז אויערבך שליט"א (זצ"ל) דיש לעיין דהא אם מכניסים שקית ניילון דקה עם מעט מים לתוך כלי שני הם מתחממים הרבה יותר משיעור של יד סולדת בו, ולמה לא יהא בו משום איסור בישול בתולדות אור, דהא כתב הרשב"א.. דטעמא דמותר אף אם היס"ב הוא מפני שהחום אינו מחמת הצונן רק שמעורב עם המים הראשונים שלא נצטננו, ובזה עיננו רואות שהצונן עצמו מתחמם. עכ"ד

If we place cold water in a thin (heatproof) vessel inside a hot pot of water for some time, upon removal we will discover that the water in the vessel is now warmer than before. This demonstrates that the cold water itself does become warmer, and does not only seem to be warmer when mixed with hot water (since, in this case, the hot and cold water was not mixed).

The halakha according to the Rashba would be similar to Tosafot, only without the distinction they draw between adding a large or small amount of water. His position would be as follows:

One may add a large amount of water to a *kli rishon* as long as the resulting water will be lukewarm (as stated in the Mishna).

One may pour from *kli rishon*, or add to *kli sheni*, any amount of water, unless it is water that was boiled for washing, in which case there is a *gezera* prohibiting adding water even to a *kli sheni*.

- ❖ הרחבות Does the *gezera* against adding water to a *kli sheni* for bathing apply to other realms of halakha? Ran's opinion

רי"ף מסכת שבת דף כ עמוד א

ומסקנא דשמעתא דהלכתא כבית הלל, דקאמרינן "אמר רב הונא בריה דרב יהושע חזינא ליה לאבא דלא קפיד אמנא, מדתני רבי חייה: מערב אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים, בין חמין לתוך צונן ובין צונן לתוך חמין"

The Rashba and Tosafot hold like R. Nachman and follow RSB"M.

In contrast, the Rif holds like R. Chiya and follows Beit Hillel.

הר"ן על הרי"ף מסכת שבת דף כ עמוד א

אבל לא צונן לתוך חמין. אפילו בכוס שהוא כלי שני משום דגזרו בית שמאי כלי שני אטו כלי ראשון: ובית הלל מתירין. דלא גזרי בכלי שני כלל: אבל באמבטי. שהוא כלי ראשון:

The Ran agrees with his predecessors: he says that Beit Shammai prohibit adding water to *kli sheni* to prevent confusing it with a *kli rishon*, but unlike Tosafot, he argues that Beit Hillel completely reject that *gezera*. The prohibition of adding of water to a tub refers to a *kli rishon*! But this is not a new prohibition at all. Don't we already know that adding water to *kli rishon* is prohibited?

... אף על גב דבמיחם תנן במתניי [דף מא א] שנותן לתוכו כדי להפשירן, הני מילי מיחם שאינו חם ביותר, אבל באמבטי, מתוך שמקפידין הרבה על חומו – אסרו בו אפילו הפשר ...

The Ran says: No, we do not. According to the Mishna, one may add water to *kli rishon*, assuming that the expected outcome is cooler water. Beit Hillel agree that in regard to water heated for bathing it is appropriate to be more stringent, as the water will usually be heated to a higher temperature, and adding the regular amount of water would not sufficiently cool it down.

According to this opinion, the fundamental rule is that adding to *kli rishon* is only allowed if sufficient water is added, so that the outcome will be lukewarm. There is no halakhic difference between pouring from *kli rishon* or adding to *kli sheni* should be allowed.

Beit Shammai say there is a *gezera* on *kli sheni*.

Beit Hillel say there is a *gezera* on *kli rishon* boiled for bathing.

Note the Ran's description of *kli sheni* –

ובכלי שני בכולהו גווני שרי, ואפילו טפי מהפשר. דכיוון דכלי שני אינו מבשל, למאי ניחוש ליה? דאף על גב דתנן 'אבל נותן לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן', לא תידוק מינה דטפי מהפשר אפילו בכלי שני אסור, דליתא, אלא משום דכלי שני אינו מבשל, חמין שלו 'הפשר' קרי ליה

As we learned in previous Shiurim, Tosafot take a physical-realistic approach to the distinction between *kli rishon* and *sheni* (referring to whether the vessel itself was heated, and will therefore retain the heat). Tosafot and the Rashba continue this physical-realistic approach in our context.

Tosafot redefines halakha to suit reality by saying that it depends on the proportions of hot and cold water.

Rashba redefines reality to suit Halakha by arguing that the water is not actually heated or cooled but creates the illusion of a lukewarm mixture.

As opposed to them, The Ran is more concerned with halakhic definitions, similar to the Ramban (sf unit #19). Regardless of how hot the *kli sheni* may be, halakha will never recognize *kli sheni* as "cooked" water.

(How does the Ran explain RSB"M's opinion?)

One option is that Beit Hillel agree that the *gezera* should apply to any *kli sheni*. This is surprising on his part, given that this implies that Beit Hillel extend the *gezera* applying only to *kli rishon* for cooking to applying to *kli sheni* in general.

The other option is that RSB"M prohibits pouring water from *kli rishon* onto cold food. Since the Rif rules like Beit Hillel, the Ran is less concerned with RSB"M's opinion than the Tosafot and Rashba are).

The Rambam's Position

רמב"ם הלכות שבת פרק כב הלכה ה

אמבטי של מרחץ שהיא מלאה מים חמים – אין נותנין לה מים צונן, שהרי מחממן הרבה, וכן לא יתן לתוכה פך של שמן מפני שהוא כמבשלו, אבל נותן הוא מים חמין לתוך אמבטי של צונן.

הלכה ו

מיחם שפינה ממנו מים חמין מותר ליתן לתוכו מים צונן כדי להפשירן, ומותר לצוק מים חמין לתוך מים צונן או צונן לתוך החמין והוא שלא יהיו בכלי ראשון מפני שהוא מחממן הרבה

In Halakha 5, the Rambam prohibits adding water *to* the tub. It is implied that pouring *yad soledet* water *from* the tub is allowed.

In Halakha 6, pouring water from or to *yad soledet* water that is not in *kli rishon* is permitted.

That would imply that one may not pour from *kli rishon* onto cold water.

So if one is allowed to pour from the tub onto cold water, that would imply that it is not a *kli rishon*. If so, why is adding water to the tub prohibited?

Perhaps that is a misread of Halakha 6. It says: one may pour from hot to cold and vice versa, as long as it is not in *kli rishon*. Might he mean that only adding cold to hot is prohibited in *kli rishon*, but pouring from *kli rishon* onto cold water is allowed?

On one hand, this is not the obvious reading of the sentence.

On the other hand, it may help explain the case of the tub. If the tub is a *kli rishon*, it would align with that reading of Halakha 6.

On yet another hand, this reading begs the question – why have a separate halakha about a tub if there is no difference between the cases?

מגיד משנה הלכות שבת פרק כב הלכה ה

אמבטי זה כלי שני², הוא וכן פירשוהו הגאונים ז"ל. והטעם שאסור לתת צונן לתוך חמין שבו, מפני שהמים שבו עומדין לרחיצה, ואדם מחממן הרבה, וזהו שכתב רבינו 'אמבטי של מרחץ' וכן עיקר.

Halakha 5 specifically applies to the tub in the bath house. The Maggid Mishne explains that this tub is uniquely hot. Despite it being *kli sheni*, one may not add cold water to it. But one may pour from the tub onto cold water.

The Kesef Mishne raises another issue:

The Rambam prohibits adding cold water to *kli rishon*, seemingly regardless of the amounts and the final outcome. This seems to ignore Abaye's leniency:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף מא עמוד ב

אמר אביי : הכי קאמר : המיחם שפינהו ויש בו מים חמין - לא יתן לתוכו מים מועטין בשביל שיחומו, אבל נותן לתוכו מים מרובים כדי להפשירן.

Does this mean that the Rambam rejects Abaye's interpretation?

כסף משנה הלכות שבת פרק כב הלכה ה

לפי דבריו פה (אם נניח שאסור לחלוטין להוסיף מים קרים לכלי ראשון), לא נצטרך לומר דהאי אמבטי הוי כלי שני ... וגם לא נצטרך לחלק בין אמבטי שהוא כלי ראשון לשאר כלי ראשון, כדברי הר"ן, דאמבטי ודאי כלי ראשון, ודין כל כלי ראשון שווה לו, דלא שרי אלא חמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין

The Kesef Mishne proposes that the Rambam prohibits only adding water to *kli rishon*, regardless of amounts. Pouring from *kli rishon* onto other water is always allowed. And then there is no need to differentiate between a tub, a bath house, or any other *kli rishon* and *kli sheni*. They are all the same.

As mentioned earlier, this raises the question – why does the Rambam mention the two cases in separate Halachot, if the ruling is identical?

Looking back at the Gemara, this makes perfect sense. Beit Shammai say – there is a special *gezera* on tubs. Beit Hillel disagree. The Rambam's repeated halachot emphasize that there is no unique *gezera*.

❖ הרחבות – Why is Abaye's position rejected?

Alternatively, The Kesef Mishne suggests that Abaye's leniency is implied in the Rambam's wording:

סמך על מה שכתב 'והוא שלא יהיו בכלי ראשון מפני שהוא מחממן הרבה' דמשמע דבצונן מועטין מיירי, שהן מתחממן הרבה, אבל בצונן מרובין שרי. ודבר ברור הוא שמה שכתב 'והוא שלא יהיו בכלי ראשון' לא קאי אלא אצונן לתוך חמין, אבל חמין לתוך צונן בכלי ראשון נמי שרי

The Rambam explains the prohibition of adding water to the tub with the explanation "since it is heated greatly". This may imply that the halakha regarding water heated for bathing differs from that of water heated for food or drink, since the former is heated "greatly". If so, the Rambam is alluding to this distinction.

The Kesef Mishne ends with saying that the Rambam only prohibits adding cold water to hot, but one may pour hot water, even from *kli rishon*, onto cold water.

According to the Kesef Mishne, the Rambam would read thus:

Halakha 6 is the general rule: one may not add water to *kli rishon*. It isn't explicit, but the Rambam also allows pouring water from *kli rishon* onto cold water.

Halakha 5: the tub that is heated for bathing has a unique halakha – we treat the *kli sheni* like a regular *kli rishon*. One may pour water from it onto cold water, but may not add water to a tub of that water.

Ultimately, this is similar to the Maggid Mishne.

² This follows the Taz and Bach's version of the Rambam

To sum up the various readings of the Rambam:

The Maggid Mishne and the second option raised in the Kesef Mishne:

Halakha 6 is the general rule – boiling water may not be added from *kli rishon* onto cold water. It may be poured onto cold water. Halakha 5 discusses water heated for bathing, in which case the *kli sheni* is treated like a regular *kli rishon* (this option is ultimately the same as the Rashba's).

According to the Kesef Mishne's first explanation:

There is no difference between water heated for bathing and any other water. One may not add water to *kli rishon*, and may add to *kli sheni* (according to this option the Rambam rules like Beit Hillel).

To summarize the Rishonim's opinions -

According to **Tosafot**:

- Adding water to *kli rishon*, or from *kli rishon* to cold water, is allowed if the outcome is lukewarm.
- Adding to or pouring from *kli sheni* is allowed.
- Water that was boiled for bathing may not be added to or poured from, even in *kli sheni*.

According to the **Rashba**, Maggid Mishne, and second option in the Kesef Mishne:

- Adding to *kli rishon* is permitted if the outcome will be lukewarm.
- Pouring from *kli rishon* onto cold water is permitted regardless of the outcome, as is adding to or from *kli sheni*.
- Adding to water that was boiled for bathing is prohibited, even if it's *kli sheni*.

According to the **Kesef Mishne's first interpretation** of the Rambam:

- Adding water to *kli rishon* is prohibited.
- Adding to or pouring from *kli sheni* is allowed.
- No special *gezera* on water heated for bathing.

According to the **Ran**:

- Adding to *kli rishon* is allowed if the outcome is lukewarm.
- Pouring from *kli rishon* onto cold water is allowed.
- No special *gezera* concerning *kli sheni*.

	Which opinion is accepted as Halakhic practice	Adding to <i>kli rishon</i>	Pouring from <i>kli rishon</i>	Is there a special <i>gezera</i> on water that was warmed for the purpose of bathing?
Tosafot	RSBM	Allowed if outcome is lukewarm	Allowed only if outcome is lukewarm	Yes – adding to <i>kli sheni</i>
Rashba (and Rambam according to Magid Mishne)	RSBM	Allowed if outcome is lukewarm	Allowed (the hot water doesn't really affect the cold water)	Yes – adding to <i>kli sheni</i>
Rambam according to Kesef Mishne #1	Beit Hillel	Prohibited!	Allowed	No
Ran	Beit Hillel	Allowed if result is lukewarm	Allowed. Only <i>kli rishon</i> actually cooks the water	Yes and no – for <i>kli rishon</i> , not <i>kli sheni</i>

❖ [הרחבות](#) – How to explain the end of the Mishna according to the different opinions

Le'Halakha

The Shulchan Aruch copies the Rambam's ruling:

שולחן ערוך (ללא הגהות הרמ"א) אורח חיים הלכות שבת סימן שיח סעיף יא

אמבטי של מרחץ שהיא מלאה מים חמין אין נותנין לה מים צונן, שהרי מחממן הרבה. אבל נותן הוא ממים חמין שבה האמבטי לתוך אמבטי אחר של צונן.

סעיף יב

מיחם שפינה ממנו מים חמין, מותר ליתן לתוכו מים צונן כדי להפשיר; ומותר לצוק מים חמין לתוך מים צונן, או צונן לתוך חמין והוא שלא יהיו בכלי ראשון מפני שמחממן הרבה.

The Rema adds the *gezera* on bath water, and Abaye's leniency:

שולחן ערוך (עם הגהות הרמ"א) אורח חיים הלכות שבת סימן שיח סעיף יא

אמבטי של מרחץ שהיא מלאה מים חמין אף על פי שהיא כלי שני (תוספות ור"ס וטור) אין נותנין לה מים צונן, שהרי מחממן הרבה. אבל נותן הוא ממים חמין שבה האמבטי לתוך אמבטי אחר של צונן.

סעיף יב

מיחם שפינה ממנו מים חמין, מותר ליתן לתוכו מים צונן (מרוזים) כדי להפשיר; ומותר לצוק מים חמין לתוך מים צונן, או צונן לתוך חמין והוא שלא יהיו בכלי ראשון מפני שמחממן הרבה הגה: ואם המים מרוזים כל כך שא"ל שיתבטלו. רק שיפינו לנתן. אפילו בכלי ראשון שרי. רק שלא יהיה על האש

The Rema seems to accept the Rashba's ruling. Interpretation of the Shulchan Arukh's ruling depends on the interpretation of the Rambam that has been discussed above.

Poskim's ruling about adding water from *kli rishon*

Tosafot only allow pouring water from *kli rishon* if the outcome will be lukewarm.

The Shulchan Arukh and Rema state no such condition, but later Poskim do apply Tosafot's condition:

משנה ברורה סימן שיח ס"ק עח

אם האמבטי הוא כלי ראשון מותר לערות לתוך מים צוננים אם הם מרובין על החמין

ביאור הלכה סימן שיח סעיף יב ד"ה * והוא שלא

בספר בית מאיר ... מסיק דלדינא אין להקל בזה נגד דעת התוספות, דנוגע באיסור דאורייתא, וז"ל לכן נלענ"ד לדינא כמו המורגל האידנא שעושין משקה שקורין פאני"ש דהיינו שסוחטין מבעוד יום לימוני"ס הרבה למימיהו, ומערבין לתוכו צוק"ר ומשקה [שקורין ארא"ק], ובשבת ... מערין על תערובות זה מים חמין הרבה שנתבשלו בשבת בהיתר, בעניותנו בודאי צריכים לחוש לדעת התוספות ולאסור מכלי ראשון אלא אם כן אין היד סולדת בם, כי הוא נוגע באיסור דאורייתא דמבשל בשבת. אך בדיעבד נראה לענ"ד דיש לסמוך על הרשב"א והר"ן שמתירין להדיא, ועל משמעות פשוטות לשון הרמב"ם וטור, שחמין לתוך צונן שרי אפילו בחמין מרובין, אף שסברת טעמם קשה עלינו להשיג. ומה שנוהגין נמי הכי במשקה קאפי"ע או טיי"א שמבשלין קודם שבת מעט מים עם קאפי"ע וטיי"א באופן שהוא חזק מאד בטעמו וביום השבת מערין עליהם מים חמין הרבה שנתבשלו בהיתר בזה יש עוד סעד להתיר מטעם היש מקילין המבואר בסט"ו והוא דעת הרשב"א ודעמיה דס"ל דאף בלח שנצטנן אין ביטול אחר ביטול וכו' עיי"ש לכן אין למחות ביד אחרים העושים אבל לעצמו כל בעל נפש יחוש אף בזה שלא לערות מכלי ראשון כ"ז שהיד סולדת בו עכ"ל.

The Shemirat Shabbat forbids adding hot water to cold water from *kli rishon*, as Tosafot does. He cites (in paragraph 58) Abaye's leniency, ruling that one must pour a large amount of water at once in order to prevent a stage wherein the water in *kli rishon* is still hot after the cold water has been added.

שמירת שבת כהלכתה (מהדורה תשע) פרק א סעיף נב

אסור לערות מכלי ראשון, ואפילו אינו עומד על גבי האש, על משקה קר ... כי העירו ממש, לפיכך יש להקפיד שלא לשפוך מכלי ראשון על תמצית תה קרה, אף אם הייתה מבושלת.

הערה קמט

במבושל אין למחות ביד אחרים העושים. אבל לעצמו כל בעל נפש יחוש.

סעיף נג

מותר לערות מכלי ראשון, ואפילו הוא עומד על האש, על משקה פושר שלא הצטנן מביטולו ... לפיכך מותר לתת תמצית תה שעודנה חמה בתוך הכוס, ולשפוך עליה מים חמים. ומן הראוי להניח את הכלי שבו תמצית התה על גבי דוד השבת עוד לפני השבת כדי שתישאר חמה.

סעיף נד

מותר לשפוך מים חמים, אפילו מכלי ראשון העומד על האש, לתוך כוס שיש בה מים קרים מרובים, ובלבד שהמים הקרים לא יתחממו עד כדי כך שהיד תהא סולדת בהם.

סעיף נה

וכן מותר לשפוך מים קרים מרובים לתוך כלי ראשון המכיל מים חמים (והוא שאינו עומד על האש) בתנאי שישפוך מים קרים במידה שלא יוכלו להתחמם כדי שהיד תהא סולדת בהם. על כן מן הדין שיקפיד לשפוך את המים הקרים בבת אחת, ולא לאט לאט, כדי שהמים החמים שבכלי לא יספיקו להחם את חלקם הראשון של המים הקרים.

Rav Ovadia's son cites Tosafot and Rashba's dispute about pouring water from *kli rishon*, and says that it is best to be stringent like the Tosafot. He then rules with Abaye's leniency, pointing out that it is best to pour a large amount of the cold water at once, in order to prevent a stage wherein the water in *kli rishon* is still hot after the cold water has been added.

ילקוט יוסף שבת ג סימן שיח סעיף מד

מותר ליצוק מים חמים אפילו מכלי ראשון שעל האש [כגון דרך הברז שבצד המיחם] לתוך מים צוננים שבכוס אפילו שאינם מבושלים כלל, אף - על - פי שהמים מתחממים בכדי שהיד סולדת בהם, מפני שהכלל הוא תמיד: שהתחתון גובר על העליון. והואיל וכאן המים הצוננים למטה, הם גוברים על המים החמים הבאים אליהם ומצננים אותן ואין בהם כדי לבשל. ויש אומרים דכל זה באופן שלא יהיו הצוננים שבכוס מועטים שיש חשש שיתבשלו על - ידי המים החמים המרובים שמערים לתוכם. ויש חולקים ומתירים אפילו אם הצוננים מועטים. ונכון להחמיר.

אסור ליצוק מים צוננים לתוך מים חמים שבכלי ראשון, אפילו העבירוהו מעל האש, כל זמן שהיד סולדת בהם. אבל אם המים הצוננים מרובים כל כך עד שאי - אפשר שיתבשלו רק שיהיו חמים קצת שאין היד סולדת בהם, מותר לערותם אל תוך המים החמים שבכלי ראשון שאינו על האש. ויש אומרים דהיינו דוקא כששופך המים הצוננים בשפיכה אחת, אבל ליצוק מעט מעט אסור, מפני שהקילוח הראשון מתבשל מיד, ומה תועלת יש במה שמצטננים אחר כך. ויש חולקים וסוברים להתיר בכל אופן אפילו כששופך את הצוננים המרובים קימעה קימעה. וטוב להחמיר היכא דאפשר לשפוך את המים הצוננים אל תוך הרוותחים בבת אחת.

רבנות –
סימן שיח סעיפים יא-יב

Summary

The Gemara

תלמוד בבלי מסכת שבת דף מב עמוד א

תנו רבנן: נותן אדם חמין לתוך הצונן, ולא הצונן לתוך החמין, דברי בית שמאי. ובית הלל אומרים: בין חמין לתוך הצונן, ובין צונן לתוך החמין מותר. במה דברים אמורים - בכוס, אבל באמבטי - חמין לתוך הצונן. ולא צונן לתוך החמין. ורבי שמעון בן מנסיא אוסר. אמר רב נחמן: הלכה כרבי שמעון בן מנסיא. סבר רב יוסף למימר: ספל הרי הוא כאמבטי. אמר ליה אבבי, תני רבי חייה: ספל אינו כאמבטי. ולמאי דסליק אדעתא מעיקרא דספל הרי הוא כאמבטי, ואמר רב נחמן: הלכה כרבי שמעון בן מנסיא, אלא בשבת רחיצה בחמין ליכא? מי סברת רבי שמעון אסיפא קאי? ארישא קאי: ובית הלל מתירין בין חמין לתוך צונן, ובין צונן לתוך החמין, ורבי שמעון בן מנסיא אוסר צונן לתוך חמין. - לימא רבי שמעון בן מנסיא דאמר כבית שמאי! - הכי קאמר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה. אמר רב הונא בריה דרב יהושע: חזינא ליה לרבא דלא קפיד אמנא, מדתני רבי חייה: מערה אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים, בין חמין לתוך צונן, בין צונן לתוך חמין.

Summary of the Rishonim:

According to **Tosafot**:

- Adding water to *kli rishon*, or from *kli rishon* to cold water, is allowed if the outcome is lukewarm.
- Adding to or pouring from *kli sheni* is allowed.
- Water that was boiled for bathing may not be added to or poured from, even in *kli sheni*.

According to the **Rashba**, Maggid Mishne, and second option in the Kesef Mishne:

- Adding to *kli rishon* is permitted if the outcome will be lukewarm.
- Pouring from *kli rishon* onto cold water is permitted regardless of the outcome, as is adding to or from *kli sheni*.
- Adding to water that was boiled for bathing is prohibited, even if it's *kli sheni*.

According to the **Kesef Mishne's first interpretation** of the Rambam:

- Adding water to *kli rishon* is prohibited.
- Adding to or pouring from *kli sheni* is allowed.
- No special *gezera* on water heated for bathing.

According to the **Ran**:

- Adding to *kli rishon* is allowed if the outcome is lukewarm.
- Pouring from *kli rishon* onto cold water is allowed.
- No special *gezera* concerning *kli sheni*.

	Which opinion is accepted as Halakhic practice	Adding to <i>kli rishon</i>	Pouring from <i>kli rishon</i>	Is there a special <i>gezera</i> on water that was warmed for the purpose of bathing?
Tosafot	RSBM	Allowed if outcome is lukewarm	Allowed only if outcome is lukewarm	Yes – adding to <i>kli sheni</i>
Rashba (and Rambam according to Magid Mishne)	RSBM	Allowed if outcome is lukewarm	Allowed (the hot water doesn't really affect the cold water)	Yes – adding to <i>kli sheni</i>
Rambam according to Kesef Mishne #1	Beit Hillel	Prohibited!	Allowed	No
Ran	Beit Hillel	Allowed if result is lukewarm	Allowed. Only <i>kli rishon</i> actually cooks the water	Yes and no – for <i>kli rishon</i> , not <i>kli sheni</i>

L'Halakha:

The Shulchan Arukh rules like the Rambam, while the Rema rules like the Rashba. There is room to debate whether the Shulchan Arukh rules like the first understanding of the Kesef Mishne (in which the Rashba differs from the Rambam) or the second (in which they are the same).

In practical halakha, the only significant difference is whether one may pour from a *kli rishon* if the outcome will be *yad soledet*, and in practice, poskim prohibit this.

In this unit we discussed the laws of *kli rishon* and *kli sheni* in regard to mixing water.

In the next unit, we will discuss further aspects of *kli rishon*: pouring from *kli rishon* to another *kli rishon*, and *kli rishon* being stirred within itself!